

کشف اسناد دخالت انگلیس در ایران

۲ شهریور ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۳۴

در پی سوءظن به خانه «ریچارد سدان» نماینده شرکت نفت ایران و انگلیس در تهران، اسنادی مهم از آن خانه به دست آمد که بعدها برای اثبات دخالت گسترده انگلیس به ایران، بسیار به کار آمد.

ریچارد سدان Seddan Richard نماینده شرکت نفت انگلیس و ایران در تهران، تحصیلکرده آکسفورد در سال ۱۹۳۳ وارد خدمت شرکت نفت شد.

اولین سمت او در دستگاه توزیع نفت در عراق بود، در سال ۱۹۳۹ پس از ۶ سال خدمت در عراق به اداره توزیع نفت در آبادان منتقل شد و هنگامی که در سال ۱۹۴۳ نقشه کمک به روسیه اجرا می شد به تهران آمد و در مرکز فروش شروع به کار کرد.

سپس از تهران به بغداد رفت و در آنجا به سمت رئیس فروش انتخاب گشت. در سال ۱۹۴۵ وقتی به ایران مراجعت کرد به سمت معاونت «نورتکرافت» انتخاب شد. پس از مدتی خدمت در اداره مرکزی شرکت سابق در لندن و در مناطق نفت خیز در آوریل ۱۹۵۱ به جای «نورتکرافت» به سمت نماینده شرکت معین شد.

ریچارد سدان همچنین عضویت هیئتی را داشت که در اواخر خرداد ماه ۱۳۳۰ به سرپرستی جکسن با دکتر مصدق مذاکره می کرد. ۲ همزمان با خلع ید از دستگاه اداری شرکت در جنوب، از سازمان اداری کمپانی در تهران نیز خلع ید شد.

در سوم تیر سدان محل اداره شرکت را در تهران تخلیه کرد و اسناد و مدارک موجود را به خانه شخصی خود انتقال داد، پنج روز بعد مأموران قضایی و انتظامی از انتقال اسناد خبر یافتند و روز ۹ تیر ۱۳۳۰ نمایندگان وزارت دادگستری و پلیس خانه وی را اشغال کردند و در آنجا به انبوهی از اوراق و اسناد محرمانه شرکت دست یافتند.

بسیاری از اسناد مذکور در آتش سوزانده شده بود و بخش زیادی از اسناد مهم قبل از اشغال ساختمان به سفارت بریتانیا در تهران انتقال یافت. با این حال مدارک باقیمانده به حدی بود که مداخلات شرکت سابق نفت را در امور داخلی و سیاسی ایران اثبات کند. این اسناد ارتباط کمپانی را با سناتورها، نمایندگان مجلس و وزرای سابق ایران فاش می ساخت.

اوراق به دست آمده برای دولت ایران به مثابه یک «معدن طلا» و برای کمپانی مانند «یک میدان مین» بود. اسنادی که از خانه سدان به دست آمده بود در همان خانه توسط مأموران ایرانی مورد بررسی قرار گرفت.

از اسناد فیلمبرداری شد و از وان حمام برای ظهور آنها استفاده شد. انتشار اسناد با تفسیرهای بسیار تند و پرخاشجویانه در مطبوعات و مجلس ایران مواجه شد. ۳.

ریچارد سدان در پوشش نماینده شرکت انگلیس و ایران شبکه‌ای اعظم و مقتدر و مجهز از جاسوسان سازمان داده بود.

با کشف این خانه معلوم شد که دولت انگلستان در چه سطح و با چه عمقی در امور داخلی ایران فعال بوده.

نخستین عکس العمل سدان پس از اشغال خانه اش، ملاقات با وزیر دارایی و سپس دکتر مصدق بود که هر دو بی نتیجه ماند، پس از این ملاقاتها بود که همزمان با آغاز فعالیت کمیسیون رسیدگی به اسناد او و رئیس مافوقش «دریک» به دادگستری احضار و خیلی زود معلوم شد سفارت هر دو نفر را فرار داده است. ۴.

در پی اسناد به دست آمده از خانه سدان که به دست مأموران ایرانی افتاد و بعدها یعنی حدود یک ماه بعد از ماجرای خانه سدان اهمیت آن معلوم شد تلگرافی بود که از لندن به تهران مخابره شد. و طی آن درباره «طرح ۴۴» تأکید شده بود.

در این تلگراف یکی از رؤسای نفت در لندن خطاب به سدان چنین می نویسد: «پیرو مذاکرات شفاهی طرح ۴۴ را در موقع لزوم به خصوص هنگامی که مأمور مخصوص از آمریکا به ایران می آید اجرا کنید».

در پی اجرای طرح، سدان روز ۲۰ تیر ۱۳۳۰ با هواپیمای انگلیسی مخصوص بدون اجازه و اطلاع مرکز وارد آبادان می شود و با چند تن از رؤسای انگلیس شرکت ملاقات می کند، ماجرا به اطلاع حسین مکی رسانده می شود، عده ای مأمور تحقیق شده و به نظر می رسد توطئه ای در شرف وقوع است، لذا مکی با اجازه نخست وزیر، سدان را به تهران باز می گرداند.

بدین ترتیب طرح ۴۴ که قرار بود در خوزستان و تهران همزمان اجرا شود در آبادان عقیم می ماند، ۵ به همین دلیل در ۲۸ تیر ۱۳۳۰ پروانه اقامت سدان از سوی دولت لغو می شود و این امر موجب اعتراض سفیر انگلیس می گردید. در آن زمان آورل هریمن نماینده رئیس جمهور آمریکا برای وساطت و کوشش در نزدیک کردن مواضع دو طرف به تهران آمده بود و بر اثر پا در میانی او پروانه اقامت ریچارد سدان را پس از سه روز به خودش پس دادند. ۶.

۲. محمدعلی موحد، خواب آشفته نفت: دکتر مصدق و نهضت ملی، ج ۱، تهران: نشر کارنامه، ۱۳۷۸، ص ۱۶۳ .

۳. مصطفی علم، نفت قدرت و اصول: ملی شدن نفت ایران و پیامدهای آن، ترجمه غلامحسین صالحیار، تهران: اطلاعات ۱۳۷۱، ص ۱۹۸ - ۱۹۷ .

۴. اسماعیل رائین، ص ۷۴ .

۵. همان، ص ۳۶۵ - ۳۶۹ .

۶. محمدعلی موحد، ج ۱، ص ۱۶۳ .

منبع: موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۳۱۳۳۰/کشف-اسناد-دخالت-انگلیس-در-ایران>